

Oude beroepen in en rond Oud-Ade

Aflevering 45: Van veeverloskundige tot veearts

Ik heb even geworsteld met deze titel want de persoon die het eerst genoemde beroep uitoefende, werd in Oud-Ade gewoon 'biggesnijer' of 'beresnijer' genoemd. Termen die blijkbaar beter pasten bij de rauwe werkelijkheid van varkens op de boerderijen om ons heen. Maar het was ook een aanduiding die tekort deed aan de werkzaamheden van de betreffende beroepsbeoefenaar. Daar komt nog bij dat die persoon ook niet onverdeeld gelukkig was met die benaming. Ik ben daarom deze keer afgeweken van mijn gewoonte de beroepen te benoemen volgens de stem des volks.

Er was nog een probleem met deze bijdrage aan de serie over oude beroepen: de belangrijkste 'biggesnijer' in mijn verhaal, Siem van der Geest uit Rijpwetering, kwam al uitgebreid aan het woord in een artikel in *Alkmadders*. Over veearts Van den Berg verscheen eveneens een artikel in *Alkmadders*, geschreven door zijn drie dochters. En toen veearts Westra afscheid nam interviewde Ellen Verhaar hem over zijn tijd in Alkemade en dat verhaal kwam in de *Leidse Courant* te staan. Ik heb daarom besloten om lange lappen van die drie verhalen letterlijk over te nemen. Een ernstige vorm van plagiaat, maar wel met de toestemming van de auteurs van de genoemde teksten. Helaas is de auteur van het interview met Siem van der Geest, Geert-Jan van Beek, overleden. Geert-Jan heeft veel gedegen en boeiende bijdragen geleverd aan *Alkmadders*. Hij was vanaf 2000 tot zijn overlijden op 29 augustus 2025 actief voor Oud Alkemade en ook lid van de redactie. Ik hoop dat deze aflevering over de 'biggesnijer' ook een eerbetoon aan hem zal zijn. De redactie van *Alkmadders* heeft namens hem toestemming gegeven zijn verhaal voor deze aflevering te gebruiken.

Gerrit Droog

Gerrit Droog (1882-1950) was boerendaggelder bij Cees Heemskerk (vader van Klaas) in de Zevenhuizen. Omdat zijn vrouw op jonge leeftijd stierf, besloot hij in zijn woning (misschien het voormalige Rechthuis, Boekhorsterweg 11) een winkeltje te starten, waarin hij allerlei huishoudelijke artikelen te koop aanbood. Van klompen tot suiker en ook medicijnen voor vee. In de *Leidsche Courant* adverteert hij meerdere malen om deze producten aan te bevelen en wenst al zijn cliënten op 31 december een zalig nieuwjaar. Gerrit Droog was geen veeverloskundige maar zijn handel in vee-medicijnen (antibiotica bestonden toen nog niet) is een treffend voorbeeld van de wijze waarop veehouders honderd jaar geleden zo veel mogelijk zelf de zorg voor hun vee op zich namen.

De veeverloskundige

Siem van der Geest sr (1898-1975)

Siem jr vertelt: "Mijn vader, die ook Siem heette, is geboren op 19 juni 1898 als boerenzoon in de Hellegatspolder in Sassenheim. Omdat mijn opa van het bedrijf af moest nadat er sprake was van ernstige wateroverlast en de rentmeester de pacht had opgezegd, besloot mijn vader definitief om veeverloskundige te worden."

Hij trouwde met Maria Petronella (Mies) Ruygrok (1898-1970), die ook uit Sassenheim afkomstig was. Eerst werkte hij vanuit Sassenheim. Later vestigde hij zich in de toenmalige Spoorstraat in Rijpwetering, vlakbij het station Rijpwetering aan de vroegere spoorlijn Hoofddorp – Leiden. "De reden voor de verhuizing naar Rijpwetering was het grotere aantal boeren in deze streek, waardoor

er meer werk te vinden was. Mijn vader werkte overigens in zijn tijd ook al als castreur en varkenshandelaar.”

Uit die tijd stamt het verhaal dat halfoom Bert van der Geest, die een boerderij aan de Zijl had, bij een bevalling een beroep wilde doen op veeverloskundige Han Klein uit Oude Wetering. Hij ging naar de boerderij van de buurman om een tilbury (paard en wagen) te lenen. Die buurman vond echter dat hij zijn neef Siem niet kon passeren en zo kwam het dat halfoom Bert bij de vader van Siem aan kwam om hulp. Zijn vader heeft toen de bevalling met succes gedaan. Later verhuisden zijn ouders naar de Pastoor van der Plaatstraat 70 in Rijpwetering. Rond 1930 vond er weer een verhuizing plaats. Ditmaal naar het oude huis van mevrouw Kuipers aan de Pastoor van der Plaatstraat 23. Siem: “Mijn vader kocht het pand op 30 augustus 1928. Ik herinner me nog de gang met daaraan de juffrouwenkamer, die gebruikt werd voor de verhuur. Er woonde toentertijd een schooljuffrouw bij ons in huis.”

Siem van der Geest jr (1937-2020)

“Eigenlijk wilde ik ook al van jongs af aan net als mijn vader veeverloskundige worden. Maar omdat ook Jan deze ambitie had, was er op dat moment geen plaats voor mij in het bedrijf. Daarom werkte ik na de lagere school in Rijpwetering vijf jaar lang als tractorchauffeur bij loonwerkbedrijf Cor Bakker. Hierna deed ik een cursus voor het middenstandsdiploma. Deze cursus werd gegeven in het café De Fransche Brug in Roelofarendsveen, waar Nardus Turk toen de scepter zwaaide. In oktober 1956 moest ik in dienst tot april 1958. Ik heb daarna nog een paar jaar bij transportbedrijf Hogenboom en bij Gerrit van Ruiten als vrachtwagenchauffeur gewerkt.”

In 1964 trouwde Siem met Maria Helena (Rietje) van der Poel (*1940) uit Zoeterwoude. Rietje was een boerendochter die thuis altijd meegedraaid had in het bedrijf, inclusief koeien melken. In de tuin van het huis van Siem zijn ouders werd voor f 10.000.- een compleet houten huis neergezet, waar zij gingen wonen. In 1970 werd het oude huis afgebroken. Op dezelfde plek werd een nieuw pand neergezet met een dubbele garage en een magazijn.

Siem: “Mijn moeder is in 1970 overleden. Mijn vader ging in het houten huis in de tuin wonen en heeft daar nog een aantal gelukkige jaren beleefd. Intussen waren er in ons gezin vier kinderen geboren, twee jongens en twee meisjes. Mijn oudste zoon Robin wilde mij ook weer heel graag opvolgen. Hij heeft de opleiding gedaan en daarna heeft hij nog een aantal jaren diergeneeskunde in Gent gestudeerd. Maar, omdat het vak van veeverloskundige hem toch het meest trok, besloot hij samen met mij in de praktijk te gaan werken. En inmiddels werkt hij als zelfstandig veeverloskundige. Ik werk nu [2014] niet meer, maar ik lever nog wel hand- en spandiensten in het bedrijf.”

“Ik herinner me nog goed dat ik altijd graag met mijn vader mee wilde als hij op pad ging om zijn werk te doen. Als er gebeld werd dat er een koe op bevallen stond, was ik er als de kippen bij om met hem mee te gaan.”

“Uiteindelijk werd besloten dat we met zijn drieën (mijn vader, broer Jan en ik) het bedrijf zouden voortzetten. Omdat mijn vader ook als varkenshandelaar werkte, kwam Jan in aanraking met de handel. En zo kwam hij tot de conclusie dat dit hem beter lag. Ons bedrijf had voor de handel eerst

een omgebouwde personenauto. Later kwam er een pick-up bij en nog later een Opel Blitz. Hiermee gingen we de markten af en de boer op.”

“In 1967 viel het besluit dat Jan voor zichzelf zou beginnen als varkenshandelaar en dat de maatschap dus in het vervolg zou bestaan uit mijn vader en ik. Ik was naast het gewone werk ook verantwoordelijk voor de boekhouding. Het opbreken van de maatschap had overigens ook een financiële reden. De inkomsten uit het bedrijf waren simpelweg te laag om drie gezinnen van te onderhouden.”

Keizersnede

“Omdat in die tijd een bevalling met behulp van de keizersnede nog niet gewoon was, heb ik me deze techniek door middel van zelfstudie eigen gemaakt. Mijn vader heeft nooit bevallingen met de keizersnede gedaan, maar ik was er al snel van overtuigd dat deze techniek de toekomst had. We kochten een paar drachtige koeien. Als de tijd daar was werd de bevalling (onder toezicht) uitgevoerd in mijn schuur. Dit heeft nooit tot problemen geleid. Uiteraard werd deze techniek alleen gebruikt uit noodzaak en niet als er een alternatief was. Mijn eerste keizersnede deed ik op een bedrijf in Vijfhuizen onder toezicht van veeverloskundige Kerkvliet uit Haarzuilens. Deze was in Nederland zo ongeveer de eerste veeverloskundige die met deze techniek werkte.”

“Meestal verliepen de bevallingen in die tijd naar behoren en werden door de boer zelf begeleid. Alleen voor problemen werd de veeverloskundige er bij gehaald. Bijvoorbeeld als er sprake was van een gedraaide baarmoeder of een stuitligging. Ook kwam het voor dat het kalf te groot was. Dit gebeurde nogal eens bij koeien die voor de eerste keer drachtig waren en door een te grote stier gedekt waren. Dan zat er niets anders op dan het kalf in stukken te zagen zodat het uit de baarmoeder verwijderd kon worden. Dit uitzagen gebeurde met een speciaal apparaat, de embryotoom, ook wel ‘foetotoom’ genoemd.”

Niet alleen veeverloskundige

Siem hield zich ook met andere zaken bezig: “Op de eerste plaats richtte ik me op het doen van moeilijke en gecompliceerde bevallingen van koeien, schapen en paarden. Daarnaast was ik beëdigd castreur en handelde ik in kalveren en varkens. Voor dat laatste bezocht ik wekelijks de veemarkt in Leiden. Na mijn bezoek aan de veemarkt maakte ik een rondje Oegstgeest, Bollenstreek, Kaag en weer terug naar Rijpwetering om te castreren. Op zaterdag deed ik dit werk in Hoogmade en omgeving. Dit ging het hele jaar door. Het castreren is er tegenwoordig niet meer bij, omdat er geen fokkers meer in de omgeving wonen en werken.” Zijn vrouw Rietje benadrukt dat Siem in zijn hart altijd boer is gebleven. Hij hield en handelde zelf in koeien (‘dikbillen’) op een stuk land bij de Ripselaan aan de Lange Dwarsweg waar ook een stalletje stond.

“Ten slotte hield ik me nog bezig met allerlei nevendiensten, zoals het kappen van hoeven, het onthoornen van kalveren en het bestrijden van melkziekte bij koeien. Deze kregen dan tijdelijk een infuus met medicatie. Uiteraard was dit geen baan van negen tot vijf. Het ging continu door en daarom hadden we met de praktijk van Boekhout in Voorschoten ook een vakantie- en weekendregeling. We hadden de regio tussen Amsterdam, Haarlem, Den Haag en Woerden als werkgebied.”

Strijd over rechten

Siem had een vergunning om de aan zijn werk gerelateerde medicijnen in bezit te hebben en te gebruiken. Het ging hierbij vooral om verdovings- en antiseptische middelen, antibiotica en oxytoxines (weeënopwekkers).

Siem: “Het spreekt voor zich dat ik bij mijn werk nogal eens op het terrein van de diergeneeskunde kwam. In de plaatselijke situatie kon ik wel goed samenwerken met dierenarts Westra, maar landelijk gezien leidde dit spanningsveld in de jaren zestig en zeventig tot een controverse tussen de Nederlandse vereniging van Dierenverloskundigen en de Veterinaire Dienst van het Ministerie van Landbouw. Omdat er in die jaren veel nieuwe dierenartsen werden opgeleid, dreigde er een overschot aan deze artsen te ontstaan. Het waren vooral de jonge dierenartsen, verenigd in de Maatschappij voor Diergeneeskunde, die de AID (Algemene Inspectie Dienst) van het Ministerie van Landbouw op het spoor van de veeverloskundigen zetten. Er werden dan bekeuringen uitgedeeld en een aantal keren heeft dit geleid tot rechtszittingen, waarbij veeverloskundigen veroordeeld werden tot geldboetes.”

“Ik heb de AID ook wel eens achter mijn broek aan gehad. Ze stonden opeens voor mijn deur en deden een huiszoeking. Ze waren duidelijk op zoek naar niet toegestane medicijnen. Ze hebben een deel in beslag genomen en ook een deel van mijn administratie. Ik werd afgevoerd naar het politiebureau in Roelofarendsveen, waar ik een halve dag in de cel heb gezeten.”

“Uiteindelijk moest ik voorkomen bij de kantonrechter die mij een boete van f 500.- oplegde vanwege het onbevoegd uitoefenen van de diergeneeskunde. Maar ik ben het daar nog steeds niet mee eens. Het mooiste is nog dat ik na enige tijd de medicijnen die ik wel mocht gebruiken weer kon komen halen. Ze vergisten zich echter en gaven me ook de medicijnen mee waar ik die boete voor had gekregen. Uiteindelijk werd dit een politieke kwestie met heel wat debatten in de Tweede Kamer en ook een flink aantal rechtszaken.” Siem jr overleed in 2020 op 83-jarige leeftijd.

Jan van der Geest (1933-2018)

Jan (beter bekend als Jan Geit) was een oudere broer van Siem. Aanvankelijk werkte hij net als Siem jr bij zijn vader, zoals Siem al vertelde, maar daarna koos hij voor de handel. In 1960 trouwde hij met Trees van der Fits (*1935). Als ik haar bezoek, vertelt ze dat Jan maar heel kort als veeverloskundige heeft gewerkt en eigenlijk een veehandelaar was, maar dat blijkt niet helemaal te kloppen. Op 31 december 1979, bijna twintig jaar na hun trouwen) presenteert Jan van der Geest zich in de *Leidse Courant* nog steeds als veeverloskundige en castreur als hij zijn cliënten een zalig en voorspoedig 1980 toewenst.

Robin van der Geest

Rond de eeuwwisseling besloot Robin (*1969) het beroep van zijn vader Siem jr voort te zetten, maar zijn carrière kreeg te maken met tal van politieke en juridische hindernissen, die lang daarvoor al begonnen waren in de periode dat zijn vader het beroep uitoefende. Ik laat Geert-Jan van Beek en vader Siem nog een keer aan het woord.

In 1976 werd de Stichting Vakopleiding Dierenverloskundigen, Dierenverzorgers en Castreurs opgericht. Deze opleiding heeft tot 1997 bestaan, nadat minister Braks van landbouw in 1990 besloot

het beroep niet meer te erkennen. Omdat de opleiding toen officieel niet meer bestond, besloot Siem zelf de opleiding te geven aan de resterende studenten.

Siem: “Van een oude tafel maakte ik een koe door hem gedeeltelijk af te timmeren. Ik gebruikte een emmer zonder bodem als vagina. Bij destructiebedrijf Disseldorp haalde ik wat dode kalveren, die ik in warm water legde om ze te kunnen vervormen. Zo kon ik moeilijke bevallingen nabootsen. Het examen werd nog steeds afgenomen door professoren en dierenartsen. In 1997 kregen de laatste studenten (onder wie mijn zoon Robin) hun diploma.” Overigens bestond er al vanaf de jaren dertig een staatsexamen voor dit beroep. Hier konden verloskundigen, die in de praktijk het vak geleerd hadden, hun voor het uitoefenen van hun vak benodigde diploma halen. Door ontwikkelingen in de fokkerij (dikbillen) werd de keizersnede steeds meer noodzakelijk en dat leidde tot de conflicten die verderop in dit artikel nog ter sprake zullen komen.

Handelingen van de veeverloskundige

Het is nuttig om de activiteiten van veeverloskundige en veearts op een rijtje te zetten maar overlappingsen en allerlei veranderingen maken het ingewikkeld. Alles dus onder licht voorbehoud. In het algemeen kan gezegd worden dat alle handelingen door de veearts mogen worden uitgevoerd, maar niet altijd aan de veearts zijn voorbehouden. Als ik Robin van der Geest hierover benader, zegt hij: “Een boer mag nu eigenlijk meer dan een veeverloskundige, want de boer is de eigenaar.”

Assistentie bij bevalling van koeien, schapen en geiten: Wordt gewoonlijk door de boer gedaan maar bij complicaties wordt de verloskundige of veearts erbij gehaald.

Keizersnede: Gewoonlijk gedaan door de veearts, maar sommige verloskundigen, zoals Siem van der Geest waren ook bevoegd deze operatie uit te voeren in noodsituaties. Gebruik van antibiotica was dan noodzakelijk, maar is nu niet meer toegestaan aan verloskundige.

Vaccinatie: tegen diverse ziekten zoals mond- en klauwzeer, virusdiarree en ‘rotkreupel’ bij schapen is het domein van de veearts.

Castreren: bij varkens wordt door de verloskundige gedaan maar sommige boeren kunnen het ook zelf. De teeltballen worden weggesneden als de big ongeveer zes weken is. De wond wordt niet gehecht en antibiotica ter voorkoming van ontsteking zijn niet nodig. Dit klinkt nogal rauw en schokkend in de hedendaagse steeds diervriendelijker maatschappij. Het verstoort ook de ‘romantiek’ van het verloskundevak maar het biggetje heeft er weinig last van, zegt Robin. “Een tel na de ingreep ligt het alweer aan zijn moeders speen.” Maar waarom worden biggen die voor de slacht bestemd zijn überhaupt gecastreerd? Het wordt voor de smaak van het vlees gedaan, zegt mijn gesprekspartner. De hormonen zouden het vlees een onaangename smaak en reuk geven.

Couperen van staart bij biggen en schapen wordt gewoonlijk tegelijk met de castratie uitgevoerd.

Officieel is dit al meer 25 jaar verboden, maar het wordt nog gedaan. Als een vee-eigenaar een varken of schaap zonder staart naar het abattoir brengt krijgt hij een boete. De verloskundigen houden echter vol dat de afwezigheid van een staart diervriendelijk is omdat het staartbijten er door verhinderd wordt en stress voorkomt. Bij schapen kan verwijdering van staart en vacht rond de anus besmetting (maden) voorkomen.

Onthoornen bij kalveren: met een elektrische of hete-luchtmethode is toegestaan voor kalveren jonger dan twee maanden, na verdoving door een dierenarts. Veeverloskundigen mogen dit niet doen omdat zij niet meer over de verdovingsmiddelen kunnen beschikken.

Bijkappen of klauwbekappen (pedicure): wordt door boeren zelf of verloskundige of veearts gedaan. Of door een werknemer van de Boerenhulp (agrarische hulpverlening) die de kunst verstaat. Het doel is dat het dier (vooral de koe) goed rechtop loopt.

Schapen scheren: kan door verloskundige of self-made schapenscheerder worden gedaan. Veehandelaars doen het soms ook. Een veearts zal deze klus nooit op zich nemen.

Ontwormen: tot 2009 was er een vrije handel in ontwormingsmiddelen maar er is een recept voor nodig van de veearts. Nu kan de boer het echter zelf doen door een vloeistof over de rug van het dier te gieten. De vloeistof wordt geleverd door de veearts.

Insemineren: is een 'vrij beroep'. Veehouders die een cursus hebben gevolgd kunnen het ook zelf doen.

Ziektebestrijding: is meestal voorbehouden aan de veearts, maar bepaalde medicijnen zoals middelen tegen diarree vallen onder 'aanvullende veevoeders' en zijn verkrijgbaar in de vrije handel, bijvoorbeeld bij Welkoop.

Rechtszaken

Er zijn in de afgelopen decennia, ongeveer sinds 1970, veel rechtszaken geweest, waarin verloskundigen werden aangeklaagd en soms beboet. Op 18 oktober 1969 schrijft het Leidsch Dagblad dat een verloskundige uit Koudekerk zich schuldig heeft gemaakt aan het uitvoeren van keizerssneden. Hij werd tot drie maal *f* 400,- veroordeeld, waarvan drie maal *f* 300,- voorwaardelijk. Opmerkelijk was dat de rechter toegaf dat hij wel de keizerssneden had mogen doen als er sprake was geweest van een "dringende noodzaak", wat de aanwezige veeartsen betwijfelden. De bewering van de verdachte dat hij sneller en beter bereikbaar was dan de veeartsen werd door de laatstgenoemden ontkend. Twee jaar later wordt echter hetzelfde 'vergrijp' niet bestraft in de zaak tegen een verloskundige uit Hazerswoude. De aangeklaagde had toegegeven te weten dat hij wettelijk niet bevoegd was een keizersnede uit te voeren. Hij beriep zich echter op een uitzonderingsbepaling dat in geval van nood een keizersnede wel door een verloskundige mag worden uitgevoerd. Zijn raadsman had daar slim aan toegevoegd dat elke keizersnede door een verloskundige in feite een noodgeval betrof. Ook Siem van der Geest jr huldigde die opvatting. Ik ben niet thuis in de rechtswetenschap, maar ik vind deze stelling wel merkwaardig, een omkering van de bewijslast. Bovendien weet de verloskundige bijna altijd van te voren al dat een keizersnede nodig is, zegt een veearts. Nog een voorbeeld: de Leidse Courant van 24 oktober 1973 meldt dat een veeverloskundige uit Voorschoten drie boetes van *f* 500,- heeft gekregen omdat hij zonder vergunning geneesmiddelen had verkocht aan twee boeren in Wassenaar. Verwarring alom.

Eindgevecht?

De Vereniging van Dierenverloskundigen en Castreurs heeft lang gestreden voor de erkenning en het bestaansrecht van het beroep. Van 1971 tot 2000 is Siem secretaris van de Vereniging geweest. Uiteindelijk zullen er in Nederland geen veeverloskundigen meer zijn en wordt dit werk overgenomen door dierenartsen. De vereniging bestaat nog steeds, maar telt nog maar 17 leden. In de periode dat Robin het vak uitoefent, krijgt hij ook nog te maken met de Europese regelgeving. Het grootste struikelblok is de bepaling dat de niet-universitair-opgeleide verloskundigen bepaalde medicijnen, zoals antibiotica en verdovingsmiddelen alleen via een dierenarts-recept kunnen krijgen. Als ik hem spreek, laat Robin weten dat het einde van zijn beroep waarschijnlijk gekomen is. Hij denkt na over ander werk.

Robin filosofeert nog even over de diepere oorzaken en misverstanden die tot de huidige situatie geleid hebben. De samenwerking tussen veeverloskundigen en veeartsen van vroeger werd een concurrentiestrijd toen er meer veeartsen kwamen. Maar nu is er juist een tekort aan veeartsen en zou het onverstandig zijn de verloskundigen uit te sluiten, zegt hij. Bovendien hebben verloskundigen diverse voordelen voor de boeren: ze zijn goedkoper en kunnen vaak sneller ter plaatse zijn dan de overbezette veeartsen. En wat dat zogenaamde dierenleed betreft, de niet-agrarische bevolking beseft onvoldoende dat bepaalde pijnlijk lijkende handelingen in feite juist dierenleed voorkomen.

De veeartsen

Hoog tijd om de veeartsen te presenteren.

Cornelis van den Berg

Cornelis van den Berg (1897-1990) was van 1923 tot 1963 veearts in Oude Wetering. Hij werd geboren op de boerderijhoeve Veelzigt in Overschie, bij Rotterdam. In 1922 studeert hij af als veearts aan de Veeartsenijkundige Hogeschool te Utrecht. Na het afstuderen gaat hij in militaire dienst. Na een waarneemperiode van een jaar neemt hij in februari 1923 de praktijk van veearts G.J. Fros te Oude Wetering over nadat deze de functie van chef keuringsambtenaar bij het slachthuis te Leiden heeft aanvaard.

Om zich voor te stellen stuurt de nieuwe veearts naar alle klanten van Fros een kaartje met de tekst: "Ondergetekende heeft de eer u Weled. mede te delen, dat hij de veeartsenijkundige praktijk van de heer G.J. Fros te Oude Wetering heeft overgenomen en dat hij gevestigd is in Hotel 'Het Wapen van Alkemade' te Oude Wetering, telefoonnummer 7." Een woning voor de vrijgezelle Cornelis was er nog niet bij. Het hotel van Marie van den Bosch biedt hem goede huisvesting want hij blijft er 16 jaar wonen tot zijn huwelijk op 22 juni 1939. Hij is 42 jaar als hij de stap naar een huwelijk met Jacoba Johanna Rodenburg waagt. Zij is een dorpsgenoot uit Overschie. In het huwelijk worden drie dochters geboren, die in 2010 een levensschets van hun vader zullen schrijven voor *Alkmadders*, waarop deze alinea's gebaseerd zijn.

Het gebied dat veearts Van den Berg bedient is groot: Alkemade, Leimuiden, Rijnsaterwoude, Woubrugge, Hoogmade en gedeeltelijk Haarlemmermeer. In 1958 heeft hij als 'patiënten' 5.114 koeien op 171 bedrijven en dan nog de naloop van schapen, varkens en geiten. Hier en daar heeft hij zijn 'medewerkers', zoals in Rijpwetering waar bij Bets Zoetemelk zieke dieren gemeld mochten worden. Bets hing dan de vlag uit, waardoor Van den Berg tijdens zijn route of als hij dode beesten bij noodslachter Huub Disseldorp ging afleveren, wist dat er een ziek dier was gemeld. Zelfs medicijnen mocht hij bij Bets afleveren, die de boeren, die wat afgelegen woonden, bij haar ophaalden.

Aanvankelijk deed Van den Berg zijn werk per fiets, volgens de mondelinge overlevering, maar in het *Alkmadders*-artikel gaat alles per auto. Tijdens een rit naar boer Duivenvoorden in de Buurterpolder gaat er iets mis. Van den Berg rijdt te vroeg van de pont af, waardoor de auto de walkant raakt. De spatborden van zijn auto zijn ontzet en raken de banden. De veearts en zijn dochter zien kans om de banden vrij te krijgen en verder te rijden, want de arts moet dringend naar een kopzieke koe.

Van den Berg neemt ook wel eens iemand mee als hij een lange rit moet maken. Onderweg zingen ze dan voor de gezelligheid psalmen en gezangen in de auto. Als zijn dochter Mieke bij hem is, gebeurt het meermalen dat haar vader bij het molentje in Ofwegen even gaat liggen om een dutje te doen en even uit te rusten. Zij houdt dan de wacht. Toen er na de oorlog antibiotica op de markt verschenen, konden de boeren zelf hun beesten behandelen met de antibiotica die ze van de veearts kregen. Van den Berg heeft zich volgens mijn informanten nooit met verloskunde, en keizersnede in het bijzonder, bezig gehouden.

Hij is ook actief bij de veemarkt in Leiden. Als de schapen zijn aangevoerd, worden ze naar de markt gedreven. De veearts staat dan bij de Tweede Binnenvestgracht en keurt snel de passerende dieren of ze er wel gezond uitzien. Het markthuisje op de hoek is een gezellige verzamelplaats voor de veeartsen.

Hij start na de oorlog in Woubrugge met het geven van landbouwcursussen aan jonge boeren, met als doel de bedrijfsvoering op de boerderijen te verbeteren en een band te scheppen met de cursisten. In die tijd komt de massabestrijding op gang van TBC (op sommige bedrijven was 80% van de dieren ermee besmet), en mond- en klauwzeer (tot 1960 de gesel voor de veestapel, totdat er een vaccin tegen werd gevonden).

Ondanks de drukke praktijk had Van den Berg veel nevenfuncties: hij was 54 jaar secretaris van de afdeling Rijnsaterwoude en Omstreken van de Hollandse Maatschappij van Landbouw, 20 jaar president-kerkvoogd van de Nederlandse Hervormde Gemeente in Oude en Nieuwe Wetering, lid van de commissie van toezicht van de Nutsspaarbank, voorzitter van het Burgerlijk Armbestuur en bestuurslid van de Vereniging Groene Kruis te Oude Wetering.

In januari 1963 trekt de 66-jarige Van den Berg, veearts Sybren Westra als assistent aan. De samenwerking gaat zo goed dat hij de hele praktijk op 1 februari 1964 aan Westra overdoet. Van den Berg kan gaan doen waar hij zin in heeft. En dat wordt onder andere een studie Russische geschiedenis aan de Leidse Universiteit. Vanwege plotselinge klachten wordt hij opgenomen in het diaconessenziekenhuis in Leiden, waar hij enkele dagen later op 7 januari 1990, op 92-jarige leeftijd, overlijdt.

Sybren (Siep) Westra (1932-2007)

Het interview in de Leidse Courant van Ellen Verhaar met Sybren Westra begint met de volgende uitspraak door de vertrekkende veearts: "Als ik vroeger bij een zieke koe werd geroepen, gebeurde het vaak dat het beest een medaille op zijn kop droeg, of dat de pastoor er al was om het dier met wijwater te besprenkelen. Ik herinner me ook dat de Veense handoplegger zaliger, Jan Wesselman, alias Jan de Strijker, op een krukje bij zo'n koe zat te prevelen." Met een mengeling van spot en een beetje nostalgie tekent hij hoe het er vroeger aan toeging bij boeren met zieke koeien. Het interview vond plaats bij zijn afscheid na dertig jaar als veearts in Alkemade en zijn terugkeer naar zijn geboortedorp Gaastmeer in Friesland. Hij overleed in 2007, op 75-jarige leeftijd.

Westra's grootvader was boer geweest in Gaastmeer en zijn vader had er een autobusbedrijf gehad maar de interesse in koeien was blijkbaar nog steeds levend in de kleinzoon. Hij volgt de veeartsenijopleiding aan de Universiteit van Utrecht en trouwt in 1991 met Hiltse de Jong, een

boerendochter van een nabijgelegen boerderij in “de rimboe” (zoals zij het noemt). Na het trouwen verhuist het paar naar Zuid Holland, omdat het in Friesland heel moeilijk was een veeartsenpraktijk te vinden.

Westra zei bij zijn afscheid in 1992 dat hij de Hollandse agrariërs bewonderde om de flinkheid en moed die ze toonden om tegenslagen te overkomen. “Ze kunnen de grootste narigheid gewoon van zich afschudden.” Hij noemde de boeren “noeste werkers die het erg moeilijk hebben” en met relatief weinig grond veel tot stand brengen. En “ze zijn niet bang om iets nieuws te ondernemen.” Anderzijds zijn ook de boeren tevreden over de veearts. Hij was groot en sterk, heel punctueel en principieel. Je kon zien dat hij van boerenafkomst was. Hij had hart voor de boeren. En hij was dag en nacht bereikbaar.

Zelf zei Westra daarover dat hij en zijn collega Visser in de lammertijd soms wel vijf keer per nacht uit hun bed werden gebeld. “Gelukkig kunnen wij daar goed tegen. We kunnen slapen wanneer het ons uitkomt.” En dan volgt er nog een compliment aan zijn echtgenote: “Mijn vrouw heeft zich altijd heel wat moeten ontfemen voor mijn beroep.” En tot slot een indirect compliment aan zichzelf: “Zelf word je een asociaal mens, je kunt nooit een vaste avond thuis zijn.” Maar echtgenote Hiltje die ik [SvdG] spreek relativeert dat: “Ik was dat gewend, op een boerderij is dat ook zo.” Dan citeert ze er nog een Fries spreekwoord achteraan: “De frou by de brij, de man by de kij” [kij = koeien].

Over samenwerking met veeverloskundigen wordt in het kranteninterview niet gesproken. Vermijdt de veearts het onderwerp? Westra was de veearts die in onze gemeente op het kruispunt stond toen een nieuwe generatie veeartsen aan de bel trok en de kritiek op de traditionele verloskundige in de praktijkuitoefening en in de rechtszaal en de Tweede kamer steeds luider ging klinken. Vooral de vermoede (royale?) levering door de veeverloskundige van antibiotica aan veehouders was een heikel punt en was verboden. Of wordt hier een vertekend beeld geschetst van de professionaliteit en het verantwoordelijkheidsgevoel van de veeverloskundige? En waren de veeartsen zelf altijd wel zo principieel? Hiltje herinnert zich dat de veearts door sommigen als een indringer werd beschouwd. De boeren maakten soms van de veeverloskundige en soms van de veearts gebruik.

Rob Visser (*1949)

In 1977 kwam veearts Rob Visser in dienst bij Westra en kort daarop werden zij compagnons in een maatschap. Visser had daarvoor een jaar in Waterland (standplaats Volendam) gewerkt. Toen Westra in 1991 stopte, werd Hendrik Haselaar zijn compagnon, maar die samenwerking duurde slechts kort. Visser had zich na het vertrek van Westra in diens woning plus praktijkruimte aan de Meerkreuk in Oude Wetering gevestigd maar kort daarna bouwde hij een nieuwe praktijkruimte aan de Rembrandt van Rijn singel nummer 33, op een steenworp van zijn huis. Hij stopte eind 2014 en verkocht zijn praktijk aan Bert Roest in **Leiden**, AniCura. Een dependance van AniCura is nu aan de Rembrandt van Rijn singel, naast de ‘mensen-apotheek’.

Rob Visser was de jongste in een gezin van twaalf in Haarlem. Zijn vader was chef-haltesdienst van de bus bij het treinstation Haarlem. Als kind was Rob altijd te vinden op een boerderij aan de rand van de stad. Daar is zijn roeping tot veearts ontstaan. In 1975 studeerde hij af en vond zijn stek in Oude Wetering zoals al werd vermeld.

Over zijn werk in onze regio en zijn relatie met de traditionele veeverloskundige is hij laconiek. “We hadden geen relatie; we waren geen vrienden, we deden soms lelijk tegen elkaar”, maar ruzie heeft hij nooit gemaakt. Hij maakte zich er verder niet druk over. Je zou kunnen zeggen, in hedendaagse politieke termen: ze gedoogden elkaar. Het grootste probleem, volgens Visser, was niet het uitvoeren van de keizersnee (Van der Geest voerde die operatie perfect uit), maar de rol van de veeverloskundige bij zieke koeien. Als die behandeling niet goed ging, moest de veearts erbij komen, maar dan was het soms al te laat en kon deze alleen nog maar zeggen dat het dier geruimd moest worden. Dat leidde ertoe dat boeren de veearts niet meer belden, want die zou alleen maar zeggen: opruimen.

De toekomst die al begonnen is

Die toekomst is al uitgebreid ter sprake gekomen. De veeverloskundige verdwijnt uit de markt, zoals de chirurgijn ruim een eeuw geleden in onze gemeente plaats moest maken voor de huisarts. Maar er kunnen nog een paar kanttekeningen aan toegevoegd worden. De veearts is dierenarts geworden. Op dit moment zijn er in Leiden en directe omgeving ongeveer tien dierenartspraktijken of ‘dierenklinieken’ waarin bovendien meerdere artsen samenwerken. Huisdieren als katten, honden en cavia’s, en niet koeien, varkens en schapen, vormen het leeuwendeel van de patiënten van de huidige dierenartspraktijk.

In dierenwinkels en tuincentra kunnen hun baasjes niet alleen gezond voedsel maar ook kleine doses van medicijnen tegen wormen en andere ziekten kopen. En wat de dierenarts die veearts bleef betreft, die verandert gaandeweg van dokter voor het zieke vee tot bedrijfsbegeleider in de bio-industrie. Wie zich verder wil verdiepen in deze materie leze het boek *Veterinaire Verhalen over Vee 1984 - 2004* van Leo Rogier Verberne. En tot slot mijn excuses aan het paard dat ik in dit verhaal links heb laten liggen. Zijn / haar herverschijsing en populariteit in onze maatschappij hebben grote invloed op de (reeds begonnen) toekomst van de praktijk van dierenarts en diergeneeskunde.

Dank aan: Rietje van der Geest-van der Poel, Trees van der Geest-van der Fits, Robin van der Geest, Geert-Jan van Beek, Mieke van den Berg, Ellen Verhaar, Hiltsje Westra-de Jong, Rob Visser, Agnes Turk en Roen van der Geest.

Bronnen

Anoniem (2010) Rijksveearts C. van den Berg. *Alkmadders* 27, nummer 110, pp. 8-10.

Geert-Jan van Beek (2014) Dierenverloskundige, een uitstervend beroep. *Alkmadders* 31, nummer 126, pp. 8-10.

Leo Rogier Verberne (2020) *Veterinaire verhalen over vee 1984 – 2004: Hoe het vak van veearts veranderde*. Uitgever Rogier Verberne. Beschikbaar op Internet: www.verberneboek.nl

Ellen Verhaar (1991) Dierenarts Westra na dertig jaar weg uit Alkemade. *Leidse Courant* 12 dec. 1992.

*Correcties en aanvullingen naar Sjaak van der Geest
Tel. 0626971256; email s.vandergeest@uva.nl*

Bijlage: foto's en andere illustraties (alleen in digitale versie)

83 Veeverloskundigen verklaren dat

„UNICUM”

voor navuil en witvuil bij vee, het middel is,
waar elke veehouder zelfs in ernstige gevallen
succes mee heeft 18745

G. LIEVE & Co. - VLAARDINGEN

Verkrijgbaar bij G. DROOG - OUD ADE

Leidsche Courant 5 april 1924: Gerrit Droog verkoopt geneesmiddelen voor veeziekten. Navuil is een verouderde term voor nageboorte. Witvuil bij een koe is de afscheiding van een sterk ruikende uitvloeiing met een gelige kleur als gevolg van een ontstoken baarmoeder na het kalven.

Pastoor van der Plaatstraat 23, Rijpwetering, woning van Siem van der Geest sr, vóór de bouw van een nieuw huis met praktijkruimte (Archief Oud Alkemade).

Siem van der Geest sr, de 'beresnijer' van Rijpwetering (met pet) scheert de schapen op de Blanken Hoeve van Arie van der Poel, bij het Vennemeer. De kinderen komen er bij zitten voor de foto. Arie Poel zit naast de scheerder. Tweede van links, achterste rij, waarschijnlijk knecht Bert Hassing (Archief Theo van der Poel).

Siem van der Geest sr en zijn echtgenote Mies Ruygrok op de bruiloft van hun zoon Jan en Trees van der Fits in 1960, in café 't Lageland (foto Pastoor Verkley, Archief Oud- Alkemade).

Siem van der Geest jr, in militaire dienst (familiealbum).

Siem van der Gees jr met zijn (toen nog) vriendin Rietje van der Poel op de bruiloft van zijn oudere broer Jan in 1960. (foto Pastoor Verkley, Archief Oud- Alkemade).

Siem van der Geest jr voert met de hulp van zijn neef Bert van Leeuwen een keizersnede uit. Op de achtergrond Tom van Zeil. Beiden vergezelden Siem soms bij zijn werkzaamheden. Voor Bert stond er een speciaal bed in huis klaar voor het geval er een nachtelijke klus was (Archief Oud-Alkemade).

De schuur van Siem jr voor zijn dikbillen langs de Ripselaan, aan de Lange Dwarsweg (familiealbum).

Op 31 december 1979 presenteert Jan van der Geest zich in de Leidse Courant nog als veeverloskundige en castreur als hij zijn cliënten een zalig en voorspoedig 1980 toewenst.

Op de trouwdag van Jan en Trees van der Geest. Vlnr: Bet en Gerrit van der Fits, Jan van der Geest (Siemzn), Trees van der Geest-van der Fits, Mies van der Geest-Ruigrok, Siem van der Geest sr. Pastoor Verkley kijkt vanuit de pastorie toe. (3 oktober 1960, familiealbum).

Robin van der Geest, ongeveer 15, opgegroeid tussen koeien en kalfjes en later de opvolger van zijn vader (familiealbum).

Veearts Kees van den Berg (foto Alkmadders)

Veearts Sybren Westra links met zijn collega en opvolger Rob Visser (Leidse Courant 28 december 1991; fotograaf Wim van Noort)

Veearts Rob Visser voert een keizersnee uit bij Gerrit Bos aan de Huigsloterdijk (fotoalbum Visser).

Kleine huisdieren ('gezelschapsdieren') werden steeds belangrijker in de praktijk van dierenartsen.
Rob Visser in Woubrugge, omstreeks 1990. (fotoalbum Visser).

Preventief ruimen van zieke koeien', een traumatische vorm van ziektepreventie in de huidige veeartsenijpraktijk. Illustratie van Marisca Bruinooge-Verberne in het boek van Leo Rogier Verberne (2020). Zie www.verberneboek.nl